

tične posljedice napretka biologije. Lud prijedlog možda? Ali trebalo bi jednoga dana staviti red u naš svijet i pitati za savjet pametne . . . , ukoliko ih još ima!

Besmisao je, nastavlja Grassé, primjenjivati pilulu u Francuskoj koja je onako premalo napučena, u Francuskoj gdje već ima kotareva u kojima je broj mrtvačkih lijesova veći od broja kolijevaka.

Sa sigurnošću se može ustvrditi, da će pilula u Francuskoj smanjiti 3—7 posto natalitet koji će tako postati najmanji u Evropi.

U kaosu suprotnih mišljenja, laži, statistika, strasti i materijalnih interesa, progovorio je glas razuma i universalne savjesti. Papa je govorio kao branitelj pojedinca i čitavoga čovječanstva. Papina se enciklika slaže s rezultatima biologije i angažira čovjeka u pravcu gdje njegovo ni fizičko ni moralno dostojanstvo ne će biti umanjeno.

Za nas je kontroversija završena!

Priredio o. Ignacije Vugdelija

LITURGIJA VELIKE GOSPE U ČENSTOHOMI

Putopisne pastoralno-liturgijske uspomene s hodočašća

Crnoj Bogorodici

Za Veliku Gospu 1968. krenulo je prvo hrvatsko organizirano hodočašće u Čenstohovu u Poljskoj.

Hodočašće je pošlo iz Zagreba u nedjelju 11. kolovoza nakon mise u kapeli Majke Božje Lurdske u Vrbanićevoj ulici 35 (samostan dalmatinskih franjevaca). Hodočasnika je bilo 36, među njima 8 svećenika. Aranžman je izvršila turistička agencija Kvarner-express, poslovnica u Praškoj ulici 4 u Zagrebu.

Prvi dan smo stigli do Budimpešte. Drugi dan smo prešli preko Slovačke i zaustavili se u Krakovu. Treći dan posvetili smo Varšavi. U Čenstohovi smo proveli od popodneva uoči Velike Gospe do jutra na dan sv. Roka. Vraćali smo se preko zloglasnog logora Auschwitz, posjetili ćeliju smrti mučenika o. Maksimilijana Kolbe, prosljedili kroz Moravsku i Češku te preko Beča i Graza vratili se u Zagreb, gdje smo 18. kolovoza u istoj Marijinoj kapeli zaključili svoj ugodni i zaslužni put, nezaboravno hodočašće.

Marijino svetište na Jasnoj Gori broji se među najznamenitija Gospina prošteništa na svijetu. Redovnici Pavlini čuvaju prekrasnu sliku Crne Bogorodice još od 1384., dvije godine nakon što su od vojvode Ladislava dobili u posjed zamljište, na kom se diže današnji samostan i crkva. Uz ovu čudotvornu Marijinu sliku povezana je višestoljetna povijest katoličke Poljske. Nakon švedske opsade samostana i crkve, poljski kralj Ivan Kazimir okrunio je Gospu Čenstohovsku riječitim naslovom — Kraljica Poljske. Za blagdan Marijina Uznesenja, kad se u Čenstohovu sliježe najviše Poljaka, stigli su evo jednom i braća po slavenskom korijenu i kršćanskoj vjeri, da i na taj način potvrde odanost zajedničkoj Majci koju je i naš narod okrstio Kraljicom Hrvata.

U Marijin grad stigli smo u predvečerje Velike Gospe. Dok smo žurili prema Jasnoj Gori, susretali smo brojne hodočasnike koji su u tišini i sabranosti koračali u posjet najvećoj Majci. Prolazeći parkom, koji vodi do široke tratine, taj se prizor sve više ponavljao. Na prostranoj livadi ispod samostanskih gordih bedema uz Marijin kip Poljaci su klekali i molili prvi pozdrav. I mi smo im se pridružili u molitvi i pjesmi.

Motрили smo prostranu i lijepu crkvu, visoki zvonik (105 metara), na kom su vijorile tri zastave — Marijina, poljska i papina, veliki impozantni samostan, koji su opasali sredovječni bedemi. Na maloj uzvisini sve nam je to izgledalo i više i masivnije.

Odmah nam je sučelice upala u oči kopija Marijine slike (bez nakita) na prostranim tribinama između samostana i crkve. Tu je bio improvizirani oltar na kojem se služila misa na vigiliju uvečer, na sam blagdan pred podne i večernja misa.

Dok smo molili i pjevali, zapazili smo na tribinama iznad bedeme bijelog pavlina kako uz laganu pratnju orgulja dirigira i uvježbava hodočasnike na prostranoj livadi poljske pobožne pjesme. Razglasna je stanica ugodno funkcionirala da je bila prava milina slušati. Za sva tri dana našega boravka mi smo sa svake točke grada mogli razgovijetno čuti sve što se pjeva i zajednički moli. Poljaci su disciplinirano uvježbavali svoje već poznate pjesme. I pred samu svečanu misu na Veliku Gospu pavlin nije propustio vježbati Kyrie i ostalo. Njegov ojači dirigentski štapić bio je moćan.

Mi smo se ustrajno probijali kroz mnoštvo svijeta i pratili kako dolaze skupina za skupinom. U svakoj je predmolio muškarac. Najprije se ide pozdraviti Mariju.

Ulaz je u samostansko dvorište lijevom stazom preko nekad visećeg mosta. Netom se uđe u dvorište upada u oči pavlin koji blagosliva krunice, slike i ostale predmete. Služi se specijalnom »metlom« i njome škropi i bliže i dalje. Takve »metlice« mogle su se i kupiti, ali nisu jeftine.

Iznad njega uz samostanski prozor zapazili smo i drugog pavlina koje je od vremena do vremena davao hodočasnicima (preko zvučnika) potrebne informacije.

Hodočasnici su u molitvi odlazili u crkvu da se ispovjedu, obave zavjete ili su se sabrano pridružili dvoredu koji je polako ali ustrajno kretao prema kapeli Kraljice svih Poljaka — Gospi Čenstohovskoj — da je pozdrave, zamole i vide. Sve se odvijalo bez buke i nereda.

Dok smo se približavali ulazu u crkvu, upravo je izlazila procesija sa presvetim Sakramentom. Ona je krenula neposredno pred večernju misu priora Jasne Gore o. Teofila Krauze. Lijepe zastave i krasna starinska odijela.

Mi smo mogli prisustvovati večernjoj misi, jer smo se u sakristiji svetišta pripremali za koncelebraciju, ali smo zapazili kako puk skladno pjeva dugu pučku pjesmu u čast Marije, a propovjednik o. Vincencije Lanowy najavljuje da su i Hrvati stigli prvi put u posjet zajedničkoj Majci.

Nas osmorica smo koncelebrirali sva tri dana. Ponijeli smo hostije i vino iz Hrvatske, ali ljubazni i okretni kustos svetišta na Jasnoj Gori o. Remigije nije dozvolio da to upotrijebimo. Htio je da sve bude poljsko. Dao nam je veliku hostiju, koja je obilata i za osam koncelebranata.

Marijina kapela nije široka, ali je dobroano duga. Svetište je ograđeno rešetkama od crnog željeza koje su ukusno iskovanane. U svetište mogu samo oni koje se pusti. Ostali mogu proći u mimohodu oko Slike, oltara.

Marijina tamnosmeđa slika s izrazitim Majčinskim pogledom, izmiješanim jakošću i čvrstinom, smještena je na ukusnom crnom mramornom oltaru. Slika je Čenstohovske Gospe obučena u specijalnu »košulju« žutih boja. Sve je zastrto, osim glave i ruku Majke i Sina. Na licu se zapažaju ožiljci rezo-va — tužna ostavština husitskih razbojnika i kradljivaca.

Ukrasi oko čudotvorne Slike jednostavni su i lijepi. Ništa ne ometa pobožne izlijeve vjernika iz Poljske i drugih zemalja.

Posebna je interesantnost vidjeti na oltaru sve vrste poljskog cvijeća i plodova. Kao da sve hoće u zemlji prokušanih kršćana odati i izraziti hvalu i poštovanje svojoj Kraljici.

Mi smo sva tri dana držali koncelebriranu misu uz aktivno učešće naših hodočasnika. Misa je bila recitirana i uvijek uz pobudno slovo i naše omiljele i izražajne pjesme: Do nebesa nek se ori... i Rajska Djevo, Kraljice Hrvata...

Mikrofon je bio uvijek na raspolaganje, a diskretno postavljeni srebrni džepni sat uz tabernakul opominjao nas je da ne duljimo. Drugi hodočasnici željno čekaju. I oni žele bar pola sata biti u neposrednoj blizini Gospe Čenstohovske.

Nisam mogao zapaziti da je osim naše koncelebracije bila još koja tih blaženih dana. Čovjek bi pomislio da u svetištu, gdje živi osamdesetak pavlina, gdje se sliježe toliko misnika, jedino je u praksi koncelebracija. To bi bilo logično. Ali u stvari nije. Kao da stari redovi ne mogu shvatiti ovu starinu i novinu. Isto sam doživio 1966. u benediktinskoj opatiji Solesmesu u Francuskoj. Svaki redovnik služi »svoju« misu, a zajedničke nema. osim konventualne, koja nije koncelebrirana. Zato mi je tom zgodom i šapnuo rektor malog sjemeništa iz Moncela (kod Compiègnea): Ovdje se ništa nije izmijenilo!...

Ni svečana misa na Veliku Gospu u 11 sati koje ju odslužio čenstohovski biskup Stjepan Barela, nije bila koncelebrirana, iako je bilo prisutnih još nekoliko biskupa i podosta svećenika, ne samo iz Poljske, nego i iz cijelog svijeta.

Svi naši hodočasnici smjestili su se na počasnu tribinu da izbliza mogu pratiti misu i sve ostalo.

Biskupska asistencija bila je minimalna. Nije bilo ni pjevačkog zbora. Sav narod (oko dvjesta tisuća!) pjevao je složno, tiho i iz duše. Pjevao i recitirao.

Tri odrasla muškarca pjevali su s pavlinom na poljskom ulaznu pjesmu, na stepenicama, te veras na prikazanju i pričesti. Gloria i Credo biskup zapjeva na latinskom i to samo početne riječi, a narod dalje recitira na poljskom. Svi pozdravi su latinski. I još k tome predslavlje i Očenaš.

Nemalo smo se iznenadili ovoj mješavini latinskog i poljskog jezika, pogotovo gdje to nije potrebno ili djeluje anahronično. Ali moramo priznati da nas je pjevanje Očenaša na latinskom oduševilo. Jednostavno zbog toga što Očenaš svak zna i osjeća u duši s puninom razumijevanja, pa mu nimalo ne smeta da ga pjeva ili moli na jeziku koji je dugo povezivao vjernike tzv. rimskog obreda. I kad bi se mene pitalo da li bih išta ostavio u misi na latinskom, onda bi to bio samo Očenaš, jer njega moliti na bilo kojem jeziku uvijek se može iskreno i s punim srcem.

Preko mise držao je dugu propovijed opolski ordinarij Franjo Jop.

U Čenstohovi ima ministranata na pretek. I mladih i starih. Oni uopće ne nose suknjice, već samo roketice. Nama su neobični i pomalo smiješni, a Poljacima bez zamjerke.

Vladanje svijeta je u svetištu i oko njega uzorno. Prolazili smo obe večeri kroz rijeke naroda, ali nismo nigdje zapazili nereda, buke, nezgodnih scena, izazovnog pjevanja ili slično. Grad od skoro dvjesta tisuća posjetilo je tih dana još toliko ljudi, ali nije bilo vreve, gužve, smetnji ili čudnovatnosti. Čovjek se nemalo čudi kamo se skloni sav taj svijet preko noći, gdje je preko dana. Rješenje sigurno leži u zreloj svijesti hodočasnika koji znaju kamo su došli i zašto su došli.

Osim u Čenstohovi mi smo u Poljskoj još samo u Krakovu održali koncelebraciju u crkvi sv. Žiška. Četini svećenika, koji poslužuju ovu župu od tisuću pesto vjernika, rado su nam ukazali svoje usluge. Marljive djevojke, koje drže sakristiju, hitro su nam spremile misnice i sve ostalo. Poljaci su s užitkom motrili osam plećatih hrvatskih misnika kako prikazuju svetu žrtvu u zajednici s tridesetak svojih sunarodnjaka.

Najizrazitiju pohvalu dala nam je naša ljubazna pilotka, naš službeni poljski tumač Ania Prochowska, koja nam je baš na Veliku Gospu u Čenstohovi izjavila da ju je najviše potreslo kad je vidjela kako hrvatsko hodočašće jednako diše, misli, moli, pjeva, vjeruje i ide naprijed. To je isto izrazila i jedna Njemica, kad je na sv. Roka promatrala hrvatske hodočasnike kako se rastaju od Gospe Čenstohovske. Ona je jednostavno zgrabila za ruku našeg celebranta i zanosno klicala: Poštovani, vrlo dobro, veoma dobro!...

x x x

Svaki zalet na tuđe aktivno područje obogaćuje našu vlastitu praksu i daje nam poticaje za stanovite korekcije, učvršćenja ili usklađenja. Ako je svugdje taj zakon rodan i plodan, naročito se ova konstatacija mora ovjeroviti pri konfrontaciji naših i poljskih kršćanskih iskustava.

Letimični zalet u Čenstohovu i uopće u Poljsku posvjedočio nam je kako je vrijedna brižno othranjena tradicija. Ne može se preko noći postignuti na području pastoralnog odgoja da jedan narod svijesno cijeni svoju vjeru, odanost Mariji, da ljubi proživljeno i cijelim bićem sveta mjesta Božjeg i Marijina milosrđa, da skladno moli i pjeva, da se uzorno vlada na proštenju uopće, a posebno za svetih obreda.

Svetište na Jasnoj Gori prima svakodnevno brojne hodočasnike, a posebno 3. svibnja — blagdan Kraljice Poljske, na Veliku Gospu, kad se okupi najviše poljskih vjernika i 26. kolovoza — na vlastiti blagdan Gospe Čenstohovske. Nije lako voditi ovako veliko i ogromno svetište. Niti organizirati odvijanje obreda, pogotovo kad hodočašća dostižu stotine tisuća posjetilaca.

Divili smo se kustosu (upravitelju) Gospina prošteništa na Jasnoj Gori, koji je svoj odgovoran i težak posao obavljao od jutra do sutra uvijek nasmiijano, vedro, spremno, bez nervoze, određeno i s punom sviješću. Samo takvi ljudi mogu obavljati ovako osjetljive dužnosti.

Istina je da u čenstohovskom samostanu živi oko osamdesetak pavlina. Tu je i njihov vrhovni poglavar reda. To olakšava posao i usluge pobožnim dušama, ali nameće potrebu organizirane akcije i usklađenog nastupa. Često se u zajednicama gdje nema vrsne koordinacije ovjerovi stara riječ: umnožio si puk, ali nisi povećao radost.

U Čenstohovi je jasan dokaz koliko vrijedi smišljeno instalirana razglasna stanica. Još više koliko je važan vješt i okretan dirigent. Jedan pavlin osrednje veličine i godina vježba i vodi pjevanje ogromnog mnoštva od oko dvjesta tisuća. Svi pjevaju kao jedan. Vođe crkvenih zborova i pjevanja trebali bi to vidjeti.

Čenstohovski pavlini nisu pali pod upliv neobičnih težnja da baš na najveće blagdane, kad je najviše svijeta, treba izvoditi polifone mise, nepoznate višeglasne pjesme, predstaviti zborove, a brojni puk imati za nijeme promatrače. Oni su od davnine shvatili da su poglavite svetkovine upravo prigoda kad se kršćanski puk treba ujediniti u zajedničkoj euharistijskoj žrtvi i gozbi, u skladnom pjevanju i povezanoj molitvi. Utkali su stoga vješto i stilski dotjerano i poznate pobožne narodne poljske pjesme da se ne ošteti liturgijski tekst i uzlet, a uskladi duh narodnog pobožnog raspoloženja.

Voditi na ovaj način pastoralni i liturgijski odgoj znači staloženu ozbiljnost, razboritost i svestrano shvaćanje vitalnih duhovnih vrednota. Plodovi su neizostavni: čvrstina osvjedočene vjere, iskonsko produhovljenje pobožnosti, othranjeni duh zajedništva i istinska privrženost kršćanskim vrednotama. To otvoreno svjedoči cijeli poljski narod, to svakodnevno potvrđuju pobudni prizori u Čenstohovi brojnih štovanja Crne Bogorodice na Jasnoj Gori.